



## A magyar népi játék megjelenése a közoktatásban, a folklór gyűjteményekben, pedagógiai útmutatókban, vezérkönyvekben a századfordulón és az intézményesülés első évtizedeiben



### Balatoni Katalin

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar, címzetes egyetemi docens

#### KEYWORDS

- magyar népi játék
- oktatás-kultúrpolitika
- intézményesülés
- neveléstörténet

#### ABSTRACT

**The appearance of Hungarian folk games in public education, folklore collections, pedagogical guides, and guidebooks at the turn of the century and in the first decades of institutionalization** | My research focuses on the presence of Hungarian folk games in public education, with an emphasis on the period around the turn of the 19<sup>th</sup> and 20<sup>th</sup> centuries, when the institutionalization of education was expanding. The study examines collections, guides, and manuals that were published during this time. The analytical work is centered on understanding the goals, functions, and contents through which folk games and Hungarian cultural elements for children found their place within the public education system. An important factor in this context is the development of educational and cultural policies, as well as the historical and social dynamics of the period. Thus, the paper highlights how the examined topic was represented within pedagogical processes in institutional education, both in kindergartens and schools. The methodology of the research was document analysis.

#### KULCSSZAVAK

- Hungarian folk games
- education-culture policy
- institutionalization
- history of education

#### ABSZTRAKT

Forráskutatásra épülő tanulmányom fókuszában a magyar népi játék közoktatásban való megjelenésének bemutatása áll. A kutatás kiterjed azokra a gyűjteményekre, útmutatókra, vezérkönyvekre, melyek a 19-20. század fordulóján az intézményesülés kiterjesztésének időszakában jelentek meg. Az elemzőmunka annak megismerésére épül, hogy milyen célok és funkciók, tartalmak mentén kapott helyet a népi játék, a gyermekeknek szóló magyar kultúra a közoktatás színterein. Fontos tényezőként jelenik meg a korszak oktatás és kultúrpolitikájának, történelmi és társadalmi vonulatának alakulása is. Így a tanulmány rávilágít arra, hogy a vizsgált terület milyen identitással volt jelen a pedagógiai folyamatokban az intézményen belüli oktatásban, mind az óvodában, mind az iskolában. A kutatás módszertana a dokumentumelemzés volt.

### Társadalmi, kulturális, művelődési körkép

A 20. század viharos történelmi nyomást gyakorolt Európára és benne Magyarországra. Viszontagságok sorozata ostromolta hazánk ezen időszakát, folyamatos változásokat, újra és újra konstruálódó világot, felgyorsult és ellentétes pólusú helyzeteket magával hozó események sokasága jellemezte a társadalom minden alkotóelemét. Ide sorolhatók a kulturális, gazdasági, politikai, pedagógiai területek is, melyekkel párhuzamosan jelen voltak és egymással szoros kölcsönhatásban álltak azok a belső változások, melyek a család, a

gyermekkor helyének és szerepének elmozdulásaként értelmezhetők. Társadalmi rétegek alakultak át vagy bomlottak fel, szűntek meg az újrendeződések során.

Pedagógiai értelemben is új nevelési eszmék láttak napvilágot, melyek új célok és keretek mentén szerveződtek. Az Európa-szerte egyre erősödő gyermektanulmányi mozgalom hazánkban is teret nyert, ahogy az időszak legjelentősebb és legmeghatározóbb pedagógiai szemléleteként a reformpedagógiai nézetek és annak intézményi formája is megjelent a nevelési-oktatási színtereken, annak életreform mozgalmáival párhuzamban.

A hagyományos paraszti társadalom területein is jelentős és dinamikus átrendeződés vette kezdetét. A néhány évtized alatt végbemenő folyamat eredményeként azonban az addigi több száz, vagy akár évezredes működési forma szinte teljes mértékben megszűnt. Egyidejűleg megkezdődik a cél- és funkcióvesztés, majd ezek mai napig tartó keresése. Évtizedeken keresztül párhuzamosan volt jelen országszerte az a kettősség, hogy míg sokan még természetes életmódként valós részei voltak a paraszti kultúrának mind társadalmi, mind kulturális tekintetben, addig egyre többen voltak, akik külső szemlélőként kiállítások, színpadi produkciók keretein belül vagy épp szakkönyvek, ismeretterjesztő tartalmak által találtak a hagyományos építészettel, eszközökkel, szokásokkal, viseletekkel, táncsal, zenével, játékkal, dallal. Míg az egyik még élte, a másik már csak nézte. Új szemléletek, új célok és funkciók, új megjelenítési terek jöttek létre, melyeknek jelentős része már nemzetpolitikai méretűvé vált. Új ideológiák mentén rendeződött a magyar hagyományos kultúra értelmezése és megjelenítése is, ahogy a népi játék, a tánc, a népdal, a népzene is az eddigi létezésből kilépve kapott új teret, s mely folyamat a mai napig rendeződik, és mely a mai napig kérdések sokaságát hordozza magával, hisz a körülöttünk lévő világ folyamatos változása, folyamatos újraértékelést kíván.

A 19. század végétől, a 20. század elejétől a paraszti társadalomban is az iskola válik meghatározóvá a gyermekek életében. A természeti, a közösségi, a családi környezet helyett az intézményesített nevelés-oktatás lesz az elsődleges. 1919-re a gyermekek iskolai jelenléte meghaladta a 90%-ot. Ahhoz, hogy a megnövekedett számú intézményekhez megfelelő számú tanítót tudjanak biztosítani, szükségessé vált a képzésük megfelelő számú biztosítása is, így 1910-ben 52 tanító-, 43 tanítónőképző működött országszerte (Romsics, 1999). 1918-ban újabb átalakítási program indult a közoktatás területén, mely a továbbiakban több ideológiai változással, de többszöri kezdeményezésre, fokozatosan valósult meg.

Az iskolák mellett 1891-ben a kisdedóvást szabályozó törvény megjelenésével a 3-6 éves korosztály számára új pedagógiai szintér, az óvoda került beillesztésre a köznevelési rendszerbe, melynek legfőbb célja, hogy elősegítse a gyermekek testi, értelmi, erkölcsi fejlődését. Ezzel egyidőben az óvónők 2 éves képzése

is megkezdődött, valamint mintaintézmények is segítették az új intézménytípus kiterjesztését (Pukánszky & Németh, 1994).

Az első világháború évekeig tartó küzdelme megrázó traumákat hagyott maga után, melyet a Tanácsköztársaság rendszere, majd a trianoni békeszerződés követett. Ettől kezdve egy teljesen új világ vette kezdetét, mely a teljes magyar kultúra területére máig ható következményeket eredményezett. Az oktatás irányítása a vallás- és közoktatásügyi miniszterek feladata lett, akiknek kiemelt szerepük volt egy megtört, kiábrándult nemzet szellemi újraépítésében. Ezt a tisztséget elsőként, 1922 és 1931 között, Klebelsberg Kunó látta el. Ebben az időszakban a nemzetpolitika stratégiai ágazatává vált az oktatás, a tudomány és a kultúra. Megnőtt a világnézeti, politikai nevelés jelentősége, a keresztény és nemzeti szellem vált uralkodóvá, mely során megteremtődött az irredentizmus szemlélete is. Legfőbb politikai tényezővé vált a kultúra, melynek eszköze a keresztény-nemzeti ideológia, s melynek eredménye a „kultúrfölény”, mely a nemzet műveltségét tükrözi.

A neveléssel, oktatással foglalkozó tudományos területeket képviselő szakemberek munkássága nyomán megjelennek azok a megközelítések, melyekben az értelmi és erkölcsi, a műveltségi, a tartalmi és szellemi nevelés mellett, vagy épp ezen területek eszközéül kiemelt helyet kap a kultúra, a nemzeti értékek meghatározása, a testi nevelés fontossága is. A képzések és a gyakorlati oktatás eszközöként egyre több néprajzi jelentőségű gyűjtemény, pedagógiai céllal készített útmutató, vezérfülke jelent meg, melyek meghatározó szerepet tölthettek be a kor közoktatásában.

### **Kiss Áron – Magyar gyermekjáték-gyűjteménye, az első önálló gyermekjátékforrás**

A népi játék tekintetében az első, mai napig kiemelt jelentőséggel bíró kezdeményezés Kiss Áron nevéhez köthető, aki az 1883. évi Országos Tanítógyűlésen előterjesztett indítványa során megalapozta a magyar népi játék jövőjét. A megvalósítandó cél az alábbi módon került elfogadásra: „*1. A játékoknak s az esetleg velök járó daloknak a magyar nemzeti nevelés szolgálatába kell állaniok, s ezért a játékban a magyar jelleg megóvandó. 2. A gyermekek játékaik s ezek dallamai a haza minden vidékén összegyűjtendők*” (Kiss, 2000:11). Az erről szóló miniszteri rendelet két évre rá, 1885-ben született meg. A határozatot követően létrejött egy központi bizottság, melynek feladata a játékok pedagógiai értékelése lett. Az első években nehezen indult a kollektív gyűjtés elvén működő kezdeményezés. Kevesen küldtek játékokat, és a beérkezett anyagokban is számos kivetnivaló volt. Sok esetben nem magyar eredetű, hanem idegen, bár magyar nyelvű, az akkori divatnak megfelelő műdalok és azokra épülő játékok kerültek beküldésre. Végül 1887-ben sikerült új lendületet adni a felhívásnak, segítő útmutatók közzétételével

egyértelműbbé vált a gyűjtemény célja, és a további felhívások sikeresnek bizonyultak. Végül 48 vármegyéből, 214 tanító munkájának köszönhetően, az ország számos pontjáról érkeztek játékok (Keszler, 1965).

Az első kiadás 1891-ben jelent meg, melyben összesen 1161 tartalmi egység került közlésre: 32 felnőttek ölbéli gyermekekkel való játéka, 350 mondóka, 195 kiolvasó vers és 779 játék (Kresz, 1997). A végső tartalom rendszerezési elve alapján, a gyermekek fejlődésének megfelelően épültek egymásra a tartalmak, melyek bizonyos esetekben felmenő rendszert alkotnak, de vannak olyanok is, melyek már egymás mellett is jelen vannak. *„Először a felnőttek játszanak a kicsinyekkel, azután ők maguk is kezdenek játszani; különösen érdeklik őket mindjárt az állatok: azokra kiabálnak, vagy azokat édesgetik; majd az esőben, sárban áznak, fáznak vagy a napot kérik, hogy adjon nekik meleget. Szóval a természet egyenes hatása alatt, magukat attól megkülönböztetni alig bírva, a természettel foglalkoznak. E bajmólódások mellett sután következnek aztán a játékok. De mielőtt játszanának, pártokra kell felekezni; ezt elősegítik a kiolvasások; ezeket tehát a tulajdonképi játékok eleibe tettem. A játékok közt is az úgy nevezett beszélő állatokkal való játszás van legelőbb; azután a különböző mozgó és tánczosjátékok, a körtáncz számos fajtája s a lánczjátékok; majd a hídjátékok gyönyörű darabjai, a lakodalmas játékok s az ünnepekre vonatkozó darabok; végül egy rakás olyan játék, melyekhez eszközök kellenek.”* (Kiss, 2000:11-13) Kiss Áron három fő csoportba sorolta a közölt tartalmakat:

- Első szakasz: felnőttek játéka ölbéli gyermekekkel.
- Második szakasz: Mondókák.
  1. Állatcsalogatók. Állatiasztók.
  2. Más mondókák.
  3. Játékra szólító mondókák.
  4. Kiolvasó mondókák.
  5. Hintáztató mondókák.
- Harmadik szakasz: Játékok. (Kiss, 2000)

A tipológiai rendszer felépítésének és hagyományos paraszti kultúrában való, tehát eredeti megjelenéssel való összehasonlításaként látható, hogy részben azonos a kiindulási megközelítés, még ha a gyűjtemény cél- és funkciórendszere nem is olyan mértékben helyezi előtérbe azokat a pedagógiai szempontokat, melyek az alkalmazás hitelességét és eredményességét biztosítanák, mint ahogy a mai gyermekképzésünk és pedagógiai megközelítésünk megkívánná. Az adott időszakban azonban ez jelentős újítás és addig egyedüli közlés volt. A korszak sajátossága és egyben nehézsége, hogy szükséges volt hirtelen reagálni a felbomló társadalmi rendszer kulturális örökségének mentésére, és egy időben pedagógiai szemléletté

kellett formálni egy olyan tartalmat, mely részben még élő elem volt, de már tudni lehetett átörökítésének jelentőségét. Ezen kihívások mellé számba kell venni azt a nemzeti-magyaros új stílussal, idegen és eltorzított elemekkel való küzdelmet – a valódi és hiteles hagyományos elemekkel szemben –, amelyért Kiss Áron a játékok terén, míg Bartók Béla és Kodály Zoltán a zene és a dal tekintetében is erőteljes harcot vívott. A tartalom mentése és igazolása, a mindennapokból a pedagógiai folyamatokba való átillesztés feladata volt a kor igazi kihívása. A *Magyar gyermekjáték-gyűjtemény* is ezt a kettős funkciót töltötte be. Kiemelt értéke tehát, hogy olyan szakember koordinálása mentén valósult meg, aki nem csupán a néprajzi értékmegőrzés szándékával, hanem a hitelesség mellett magas fokú pedagógiai megközelítéssel alkotta meg ezt a kiadványt, melyet „(...) *gyermekközpontú erkölcsi üzenete, amit a játék nemes szervező ereje, az abban résztvevők becsületes szándékát alapvetően feltételező szabályrendszer igazol napjainkban is*” (Kriston, 2000). Kiss Áron írásaiból kiolvasható, hogy a magyar népi játékot funkcionális tekintetben is számon tartja, mely biztos műveltségi alapként, tudás- és kultúraszervező mozzanatként is értelmezhető. Mindent megtett azért, hogy a magyar népi játék közüggye váljon és az oktatás minél több színterén teret kapjon, valamint pedagógiai eszközként jelenjen meg a nevelő-oktató folyamatokban. Ettől kezdve a *Magyar gyermekjáték-gyűjtemény* hatása az óvodai és az iskolai programok során kiemelten jelenik meg, és több mint fél évszázadon keresztül lesz alapja mind a tanterveknek, mind a különböző gyűjteményeknek. Már az 1891-es Kisdednevelési Törvényben is helyet kapnak a gyűjteményben szereplő népi játékok, amelyek a testmozgás eszközeként kerülnek meghatározásra, majd 1894-ben az iskolai tantervben is, a Vallás és Közoktatás Minisztere által megjelentetett *Vezérkönyv a népiskolai tanítók számára* című módszertani kiadványban, mely szerkesztői Kiss Áron és Kun Lajos voltak (Tészabó, 2005).

### **Vezérkönyvek és népijáték-, népdalgyűjtemények a köznevelés szolgálatában**

A századforduló időszakában és az azt követő évtizedekben folyamatosan felerősödik az igény arra, hogy az intézményen belüli nevelő-oktató folyamatokban is megjelenjen a nemzeti érzés, a hazaszeretet, kibontakozzon a magyar hazához való tartozás és ennek eszközeként egyre inkább teret nyerjen a népi játék és a népdal. Ennek mintázatai visszaköszönnek az évszázad első felében a vezérkönyvek, népijáték- és népdalgyűjtemények oldalain. Egyértelműen kirajzolódik, hogy a testmozgás és az ének lesz az a két terület, melyben a magyar kultúra leginkább helyet kap mind az óvodában, mind az iskolában egyrésztől tartalomként, másrésztől a nemzeti, hazafias nevelés eszközeként.

A hivatalos vezérkönyvek mellett egyre több módszertani és gyűjtemény jellegű kiadvány született. Ilyen volt az 1893-ban megjelenő *Daloskönyv*, mely a Kisdédóvó-intézetek kézikönyvei sorozat részeként került kiadásra. Szerzői és szerkesztői voltak: Kiss Áron, Péterfy Sándor, Pósa Lajos, Tihanyi Ágost. A kiadvány tartalmilag jelentős kettősséget képviselt, ugyanis a Kiss Áron gyűjteményéből válogatott népi játékok mellett a dalok két verziója jelenik meg: a népi és a költött szöveg, melyekhez mindkét esetben írott dallamot illesztettek. A mű újszerűsége a népi játékok részletes ismertetése, illetve a dalok szövegében és dallamában a korosztályi sajátosság szerinti közzététele (Kiss, et al., 1893). A magyar kultúra hiteles közvetítésének, továbbörökítésének szempontjából azonban az írt szövegek és dallamok összemosása, azok jelölésének hiánya olyan hatással bír, mely visszafordíthatatlan károkat okozott a „tisza forrás”-alapú szemlélet tekintetében, és nyoma a mai játék- és dalanyagokban is tetten érhető. Napjainkban is megjelennek olyan tartalmak az óvodai gyakorlatban, amelyek kellő szakértelemmel visszavezethetők az írott keletkezésükig, azonban a köztudatban a magyar néphagyomány elemeiként élnek. Pedagógiailag a szemlélet erénye, hogy a népi játék attól, hogy egy játék a gyermekkultúra része, nem adoptálható teljes egészében az óvodás életkorú gyermekek világába. Ezt erősíti meg Molnár Mária – eperjesi mintaóvónő – 1897-ben *A magyar gyermek játéka*i című írásában, melyet óvónők és tanítók részére állított össze, miszerint Kiss Áron gyűjteménye nem használható teljességében az óvodában, mert a játékok többnyire iskolás gyermekek játéka*i* voltak. Ő maga kiválogatta a rövidebb, egyszerűbb játékokat, és szükség esetén – meghatározó lényegükön nem változtatva – a korosztálynak megfelelő cselekményt írt rá (Mészáros, 1988).

1901-ben jelent meg *Dalok és játékok tanítása az óvodában* címmel Özv. Székely Gáborné, szegedi óvónő módszertani szakkönyve, a Kisdédóvó Országos Egyesületének megbízásából. A dalokat két csoportra bontja: 1. alkalmi; 2. játékdal. „*A társasjátékoknak számos fajai ismeretesek az óvodában, de a magyar népjátékok sokoldalú ékes tulajdonságával egy sem versenyezhet*” (Székely, 1901:46). Megkülönbözteti a népi és a népies játékokat. Míg a népi játékot a néptől örököltük és nemzedékről nemzedékre száll, addig a népiest a nép tőlünk tanulta és a korról változik. További különbségként jelöli, hogy míg a gyermek a népiest szívesen játssza, felnőtt korban már nem tulajdonít értéket annak, míg a népi játék esetében, különösen a táncszerűeket, felnőtt korban is örömmel alkalmazzák (Székely, 1901.). A kiadvány módszertani útmutatókkal, játékgyűjteménnyel, azok alkalmazási lehetőségeinek bemutatásával ellátott. Az írott szövegek és dallamok esetében a szerző minden esetben megjelölésre kerül. Néhány évvel később szellemiségében már új, a nemzeti identitásban tovább erősödő funkciónak a meghatározását találhatjuk az 1908-ban megjelent *Magyar Kisdédóvó* című vezérkönyvben: „*A legelőkelőbb helyet a népies csoportjátékok*

foglalják el. Ezeket, mint nemzeti kincset megőriznünk, tisztelnünk és nemzedékről-nemzedékre átruháznunk kell, mert bennök nyilatkozhatik meg legjobban a magyar gyermek vérmérséklete és képzelőtehetsége s mert tartalmukban, alakjukban ős eredeti nemzeti vonás van, úgy, hogy különösen a nagy városok nemzetközibb légkörébe ezek a játékok viszik be a magyaros nyelvet, gondolkozásmódot s a nemzeti érzelmeket” (Peres et al., 1908:52). A vezérkönyv szerkesztői gazdag gyűjteményt közölnek a kiadványban, melyben az 1893-as *Daloskönyv*-höz képest minden dal, vers, mondóka, mese szerzője megjelölésre kerül, s melynek ehhez illeszkedően módszertani ajánlásában szerepel, hogy óvodai célra csak igazi költői mű alkalmazható. A népdalok, mondókák hagyományos tartalma elenyésző, a játékgyűjtemény részben szereplő játékok azonban vélhetően többségében a hagyományos paraszti kultúra gyermekvilágából valók. A kiadvány további újdonsága, hogy a játékok korosztályi megjelöléssel vannak ellátva (Peres et al., 1908). Az iskola világában a népi játékok integrálása sokkal kevesebb problémát okoz, hisz alapvetően a játékok szövegeikben, dallamaikban, szabályaikban a korosztályi sajátosságoknak megfelelőek.

Az 1912-ben, a Vallás- és Közoktatásügyi minisztérium által közreadott, de az 1905. évi rendelet szerinti *Tanterv és utasítás az elemi népiskola számára* című kiadványban is az ének és a testgyakorlás az, ahol megjelenik a népi játék és a népdal cél- és tartalommegjelölésekkel, illetve az olvasókönyvek anyagában és a nevelés gyakorlatában is helyet kap ez a két terület, kiegészülve a mondókák és bölcsődalok szövegeivel. Az éneklés és a játék pedagógiai céljai között szerepel a vallásos és hazafias érzés, a társas szellem, a magyar dalok maradandó érvényű elsajátítása, mely olyan társadalmi hatásként értékelhető, ami mentén erős kötelék fűzi össze hazánk minden magyar gyermekét. A dal és a játék hat az érzékszervekre, fegyelemre, teret ad a lélek megnyilatkozásának, alkalmas a közösség érzelmeinek ápolására – a közös igyekvés, közös sikert eredményez, mely a kölcsönösség tudatát teremti meg, és előkészíti a jövő társadalmának egységesebb és szilárdabb kapcsolatát. Ezeken túl az énektanítás célja, hogy fölébressze és ápolja a zenei érzéket, fejlessze a zenei képességeket, egyúttal eszköze legyen a vallásos és hazafias nevelésnek. A játékok megjelenítésének legfőbb célja pedig, hogy a gyermek átélje az élet küzdelmeit, melyek előkészítői a felnőttlétnek, megélje a küzdelem során a gyermeklét energiáját, az egymás támogatását, az ellenféllel való nemes bánásmódot és a további célokért való megismerést (Tanterv és Utasítás, 1912).

Az 1920-as évek második felétől folklorista szakemberek is sorra adták közre gyűjtéseiket, melyek további tiszta forrást biztosítottak mind az óvodában, mind az iskolában. Ilyen többek között Lajtha László és Molnár Imre 1929-ben megjelent *Játékország*, 1938-ban Kerényi György *Száz népi játékdal*, 1940-ben Lajos Árpád *A magyar nép játéka*i, 1938-ban Volly Isván három kötetes *Népi játékok*

című könyve, ez utóbbi 60 színjátékszerű szokás leírását tartalmazta. E kiadvány már az első nyomtatásban is 12.500 példányban jelent meg és további két kiadást ért meg. A 72 játékot tartalmazó, 1940-ben megjelenő *Erdélyi karácsonyi játékok* című könyv is 25.000 darabszámmal büszkélkedhet (Keszler, 1965). Ezeknek a kiadványoknak is köszönhetően egyre nagyobb teret nyert a hagyományos magyar gyermekkultúra elemeinek integrálása az oktatási színtereken. „*A magyar pedagógia különösen nagy súlyt vet az ifjúság nemzeti szellemben való nevelésére s a nemzeti hagyományok ápolását a játékoktatásban is hangsúlyozza. A magyar népi játékok iránt főképpen pedagógiai oldalról nagy érdeklődés és rokonszenv mutatkozik*” (Lajos, 1940:8). E folyamat hatására megerősödött és egyre több követőt talált Kodály Zoltán pedagógiája is. Egyre többen hívták fel a figyelmet a „tisza forrás” fontosságára, hogy valódi magyar tartalom kerüljön a gyerekekhez, és egyre szélesebb körben terjedjen el a pedagógusok között is a népi gyermekdalok iránti fogékonyság. Jelentősen nő az a szemlélet, amely a korosztályi sajátosságokat veszi figyelembe, igaz leginkább csak a szöveg és a hangterjedelem terén. A zenei képességeken kívül nem igen kerül előtérbe más szempont. 1933-ban indul el az *Énekszó* folyóirat, énekpedagógiai szaklap, amelynek egyik központi témája természetesen a kodályi pedagógia és annak tartalma, hogy minél többek számára elérhetővé váljon a népi játék mint a nevelés-oktatás eszköze. Ezzel párhuzamosan a *Kisdednevelés* és a *Magyar gyermeknevelés* is folyamatosan közöl leírással, kottával játékokat, a korosztályi sajátosságnak megfelelő hangterjedelemmel. Ezek a közlések jobbra Kodály Zoltán 1940-ben tartott, majd 1941-ben nyomtatott formában is megjelent *Zene az óvodában* című előadásának hatására jöttek létre. A háborús években tovább erősödött ez a szemlélet. 1944-ben belügyminiszeri rendelet született a népdalok és játékok foglalkozási tervbe való beillesztésének szükségességéről. 1943-ban megjelent Kodály Zoltán *Iskolai énekgyűjtemény*, majd 1944-ben az első *Népi gyermekdalgyűjtemény óvodások számára* című kiadványa.

A népi játék és népdal, néptánc intézményen belüli, egyre szélesedő térhódításának, az intézményen kívüli ifjúsági mozgalmaknak köszönhetően az 1940-es éveket követően nem sokat várat magára a gyermektáncmozgalom kialakulása. Azonban 1948-ban az országgyűlés átszervezi az intézmények fenntartásának eddigi konstrukcióját és állami fennhatóság alá rendezi azokat. 1949-től a szaklapokban és gyűjteményekben megjelennek az orosz gyermekdalok, úttörődalok (Mészáros, 1988), és egy új világ veszi kezdetét mind társadalmilag, mind pedagógiailag.



## Felhasznált irodalom

- Antal L. (2012). Adalékok a népi játék és néptánc iskolarendszerű oktatásának történetéhez a kezdetektől 1952-ig. In: Bolvári-Takács G. (szerk.). *Táncművészet és Tudomány IV.* Magyar táncművészeti Főiskola, Budapest, 11-18.
- Bardóczi P. (szerk., 1928). *A magyar kisdednevelés vezérkönyve.* Budapest székesfőváros Házi-nyomdája, Budapest
- Györfly I. (1939). *A néphagyomány és a nemzeti művelődés.* Államtudományi Intézet Táj- és Népkutató Osztálya, Budapest.
- Jellenz M. & Brunner É. (1929). *Gimnastika elméletben és gyakorlatban.* Egyesült Kö- és Könyvnyomda R.-T. V., Budapest.
- Kerényi Gy. (1944). *Száz népi játékdal.* Magyar Kórus, Budapest.
- Keszler M. (1965). A magyar gyermektáncmozgalom történetéből. *Táncművészeti Értesítő : A Magyar Táncművészek Szövetsége időszaki értesítője*, (4), 140-160.  
URL: <https://tinyurl.com/3recussz>
- Kiss Á. (2000). *Magyar gyermekjáték gyűjtemény.* Holnap Kiadó, Budapest.  
URL: <https://tinyurl.com/5sstjdz9>
- Kiss Á., Péterfy S., Pósa L. & Tihanyi Á. (1893, szerk.). *Verses-könyv Dalos könyv.* Singer és Wolfner, Budapest.
- Klebelsberg K. (1929). Előszó. In: Brunner É. *Gimnastika elméletben és gyakorlatban : 5-16 éves gyermekek számára.* Egyesült Kö- és Könyvnyomda R.-T. V., Budapest, 3-4.
- Kodály Z. (1941). *Zene az óvodában.* Zeneműkiadó, Budapest.
- Kodály Z. (1943). *Iskolai énekgyűjtemény. I. : 6-10 éves tanulóknak.* Országos Közoktatási Tanács, Budapest.
- Kresz M. (1997). *Gyermekjátékkutatás.* Magyar Népművészet Oktatásáért Alapítvány, Budapest.
- Kriston Vízi J. (2000). Utószó. In: Kiss Á. *Magyar gyermekjátékgyűjtemény.* Holnap Kiadó, Budapest, 519-533.  
URL: <https://tinyurl.com/5sstjdz9>
- Lajos Á. (1940). *A magyar nép játéka.* Franklin Társulat, Budapest.  
URL: <https://tinyurl.com/y382xyxh>
- Mészáros I. (1988). *Óvodai nevelésünk másfél évszázada.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Peres S., Stepankó A., Halász S., Hankovitsné Fábíán I. & Székely G.-né, özv. (1908). *Magyar kisdedővő.* Lampel R. Könyvkereskedése, Budapest.
- Pukánszky B. & Németh A. (1994). *Neveléstörténet.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Romsics I. (1999). *Magyarország története a XX. században.* Osiris Kiadó, Budapest.
- S. n. (1912). *Tanterv és Utasítás az elemi népiskola számára.* Magyar Királyi Tudományegyetemi Nyomda, Budapest.
- S. n. (1926). *A Kisdedővő-nő-képző intézetek tanterve.* Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.
- Székely G.-né, özv. (1901). *Dalok és játékok tanítása az óvodában.* Rózsa Kálmán és neje könyvnyomdája, Budapest.
- Térszabó J. (2005). *A játék pedagógiai hasznáról zajló viták a Néptanítók Lapjában, szerepük a tanítói professzók kialakulásában.* *Iskolakultúra*, 18(5-6), 66-75  
URL: <https://tinyurl.com/yc6prh5c>
- Volly I. (1941). *Népi Játékok.* Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.

---

• A tanulmányban előforduló webes hivatkozások legutolsó ellenőrzési időpontja: 2024. december 28.